

Zuid-Hollands Landschap

*Geselecteerd
voor onze
Wandel
Top 10!*

Kamsalamanderroute

Wandelen langs de Diefdijk

11,5 km Verkorte route 6,5 km

Welkom in de Vijfheerenlanden

De Diefdijk was eeuwenlang het slot op de achterdeur van Holland. Overtollig water en vijandelijke legers moesten hier worden tegenhouden. Sporen hiervan zijn overal te zien langs de huizenhoge dijk. Het decor van deze wandeling bestaat verder uit oude boomgaarden, boerenerven, weilanden en grienden. Ook passeer je twee keer het Schoonrewoerdse Wiel, een diepe plas die achterbleef na een dijkdoorbraak.

*Beleef
de natuur
dichtbij!*

Kamsalamanderroute

OP WEG

Start

Centrum van Schoonrewoerd, wandelknooppunt 50 ter hoogte van Café de Zwaan, Dorpsstraat 5, 4145 KA Schoonrewoerd. [BEKIJK IN GOOGLE MAPS](#)

Of start bij station Leerdam: ga vanuit het station linksaf, volg wandelknooppunten 16, 15 en 19. Pak hier de route op. [BEKIJK IN GOOGLE MAPS](#)

Voor de terugweg: zie aanwijzingen na punt 4.

Bereikbaarheid

Auto: volg vanuit Leerdam de N484 naar Schoonrewoerd. Parkeer in het centrum langs de Dorpsstraat.

Mindervaliden

De wegen en paden zijn verhard, maar vanwege de drukte zijn de Kerkweg en de Diefdijk minder geschikt voor rolstoelen.

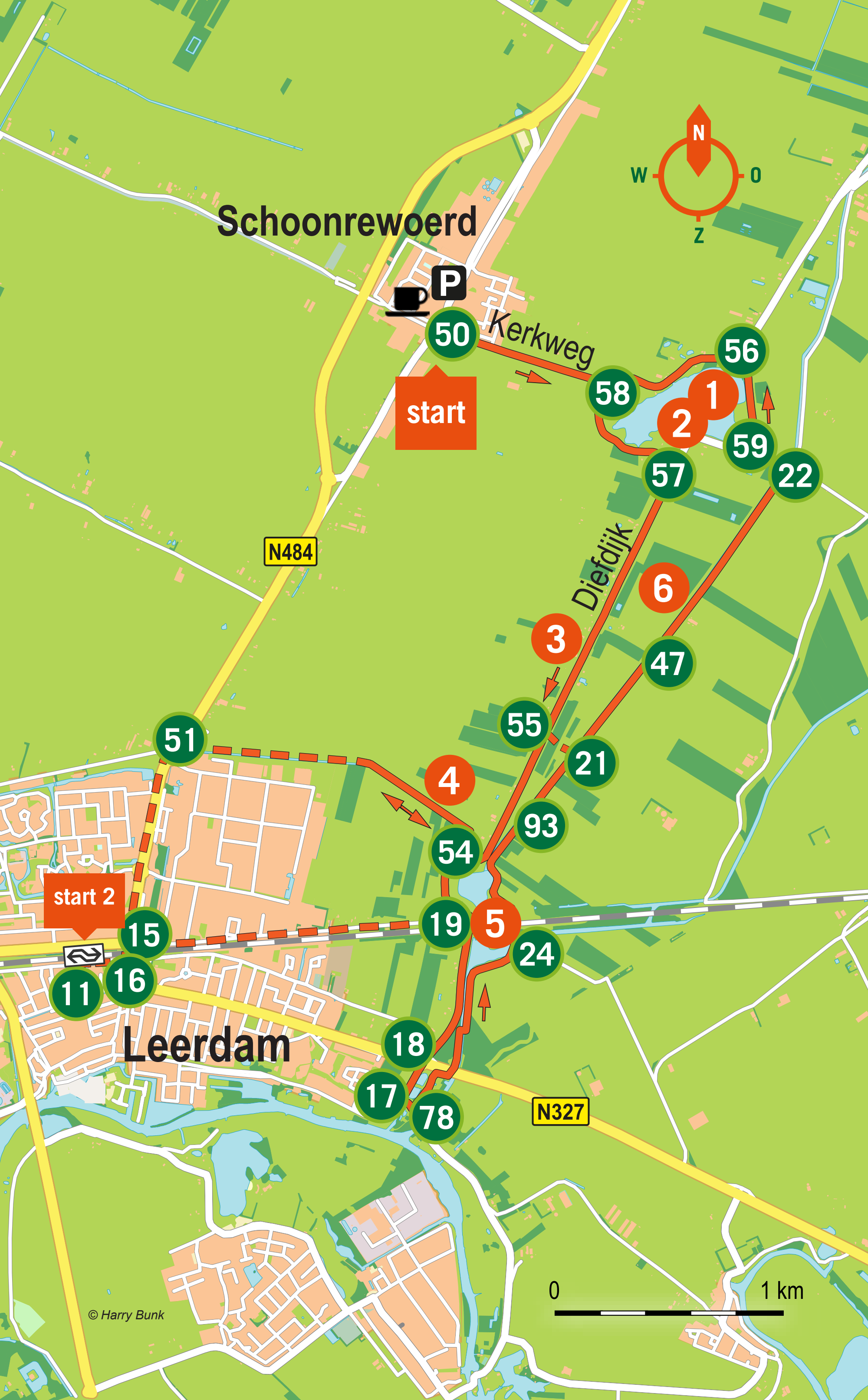
Honden

Gedeeltelijk aan de lijn – let op de bordjes.

Horeca

Café de Zwaan, Dorpsstraat 5, 4145 KA Schoonrewoerd (zo. gesloten), eetcafe-dezwaan.nl.

! Tik op de nummers voor informatie

Wandel in Schoonrewoerd vanaf wandelknooppunt 50 naar 58 en 57.

1 Schoonrewoerdse Wiel

De Hollandse polders liggen lager dan de Gelderse. Daardoor kon in de middeleeuwen overtollig water zo Holland binnenstromen. De aanleg van de Diefdijk rond 1284 moest een einde maken aan deze wateroverlast. Dat de dijk niet altijd standhield, bewijzen verschillende wielen (kolksgaten). Dramatisch was de doorbraak van 1573, toen de dijk instortte op een zwakke plek met veel zand in de ondergrond. Het 12 meter diepe Schoonrewoerdse Wiel – ook wel Wiel van Bassa genoemd – bleef als een litteken achter in het landschap. De nieuwe dijk werd vervolgens om het gat gelegd. De zandige ondergrond heeft er trouwens wel voor gezorgd dat fruitbomen het hier goed doen. Het Zuid-Hollands landschap koestert de traditionele hoogstambomen, die elders helaas veelal uit het landschap zijn verdwenen.

Boomgaard bij Wiel

2 Dordtse Huis

Wie er niet blij waren met de dijk? De Gelderse boeren. Hun land liep nu veel vaker onder water. Soms staken ze de dijk zelfs door. Dus was er bewaking nodig en ook moest de dijk regelmatig worden geïnspecteerd. Dat gebeurde door vijf verschillende dijkcolleges, die elk een deel van de dijk beheerden. Hoofdkwartier was het Dordtse Huis links in de bocht van de dijk. Daarnaast staat de 17e-eeuwse boerderij De Kruithof.

Ga bij knooppunt 57 naar 55, volg de (soms drukke) Diefdijk. (Voor de verkorte route: ga bij knooppunt 55 links de dijk af, dan via een trekpuntje naar knooppunt 21). Wandel verder naar 54.

3 Diefdijk

Opvallend: alleen aan de rechterkant van de Diefdijk staan boerderijen. De Gelderse kant (links) was daarvoor te nat en bovendien kon dit deel bij oorlogsdreiging onder water worden gezet. Door dijkverzwaringen zijn sommige eeuwenoude boerderijen bijna in de dijk komen te liggen. Achter de boerenerven zie je hakhoutbosjes, hoogstamboomgaarden, grienden en bloemrijke graslanden.

Ga voorbij huisnr. 14 bij wandelknooppunt 54 rechts de dijk af richting 51. Volg de Donkere Kade ca. 500 m tot aan de Middewetering. Wandel dan terug naar de Diefdijk en ga rechtsaf naar 54. (Wandelaars die terug willen naar het station: wandel verder naar 51, dan via 15, 16 en 11 terug naar het station).

Diefdijk

4 Schaayk

Het Zuid-Hollands Landschap beheert verschillende gebieden langs de Diefdijk. De Donkere Kade doorsnijdt natuurgebied Schaayk, dat bestaat uit natte graslanden, bosjes, sloten, rietputten, boomgaarden en grienden. Een van de bewoners is de kamsalamander, naamgever van deze route. Dit zeldzame beestje – waarvan de mannetjes in het voorjaar een fraaie rugkam dragen – plant zich voort in diepe poelen. De rest van de tijd leeft hij vooral op het land, het liefst in wat rommelige gebiedjes met veel beschutting.

Wandel van 54 naar 19, 18 en 17.

Kam-salamander

5 Fort

De meeste groepsschuilplaatsen langs de Diefdijk – het woord ‘bunker’ kwam pas tijdens de Tweede Oorlog in zwang – zijn in 1939-1940 gebouwd om een aanval uit het oosten af te slaan. Ze maakten deel uit van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, een 19e-eeuwse verdedigingslinie die liep van Muiden tot aan de Biesbosch en het hart van Holland moest beschermen. Bij oorlogsdreiging werd een brede strook grond aan de Gelderse kant van de Diefdijk onder water gezet. Zwakke plekken in de linie werden beschermd door forten. Zo moest het Werk aan de Diefdijk, een fort uit 1880, in geval van oorlog de hooggelegen spoorlijn afsluiten.

Ga bij 17 linksaf, dan na 50 m bij het Gelderse knooppunt 78 weer linksaf (Acquoyseweg). Bij knooppunten 24, 93, 21 en 47 steeds rechtdoor.

Boomgaard bij Wiel

6 Natte natuur

In de loop van de eeuwen is de Diefdijk steeds weer verhoogd. Dat gebeurde door met schop en kruiwagen klei van de voet van de dijk naar boven te brengen. Sommige van de werkpaadjes zijn nog altijd te zien. Het verklaart ook de natte stroken natuur direct onder de dijk. Het ophogen gebeurde door Hollandse dijkwerkers: het stuk tussen de Diefdijk en de Culemborgse Vliet was namelijk lange tijd Hollands grondgebied. De Gelderse boeren konden niets anders doen dan knarsetandend toekijken en accepteren dat hierdoor hun eigen gronden veel vaker onder water kwamen te staan.

Wandel van 22 naar 59 en 56 (let op: rechtsonder 59 vind je in de boomgaard een heerlijke picknickplek). Houd voorbij het wiel op de kruising links aan, wandel dan vanaf 56 naar 58 en terug naar 50. Hiermee ben je weer terug bij het begin. Hopelijk heb je genoten van een heerlijke rondwandeling!

Tips voor optimaal gebruik

Deze interactieve PDF is speciaal ontwikkeld om er met je mobiele telefoon op uit te gaan. De mooie beelden, vogelgeluiden en handige linkjes geven de route wat extra's. Om hier gebruik van te kunnen maken heb je verbinding met het internet nodig.

Tip! We raden aan om de route op je telefoon op te slaan, voor je de natuur in gaat. Zo kun je de route makkelijk terugvinden en hoef je 'm niet te downloaden als je geen internet in de natuur hebt.

Android: Kies voor downloaden op je telefoon en open de PDF daarna via bestandsbeheer (file manager).

iPhone: Open de PDF in je browser en voeg de route toe aan je iBooks, via dit icoontje .

Deze route uitprinten?

Open de route in Adobe Acrobat Reader.

Kies: printen > meerdere > pagina's per vel > 2 op 2 > afdrukken.

Bewegen van punt naar punt

Deze route is ook beschikbaar als GPX-bestand. Zo kun je precies bijhouden waar je bent door de routelijn te volgen. Hiervoor heb je wel een app nodig die GPX-bestanden kan openen en de GPS-functie van je telefoon moet aan staan.

Op onze site vind je enkele aanbevolen apps, voor Android en iPhone.

Download het GPX-bestand

Op pad met je mobiel

Steun de natuur!

Het Zuid-Hollands Landschap beschermt de natuur in een drukke provincie. Zo kun je blijven genieten van prachtige natuurgebieden, waarin van alles te ontdekken en te beleven is. Voor dit belangrijke werk zijn we afhankelijk van jouw steun. Help je mee?

Als Beschermer ontvang je leuke voordelen en kortingen:

- Vier keer per jaar een tijdschrift vol natuurnieuws en leuke uitstapjes
- Bij ieder tijdschrift een nieuwe wandel- of fietsroute
- Een Beschermerspas die korting geeft op excursies en evenementen
- Korting bij de andere provinciale Landschappen

Ga naar onze site en meld je aan.

www.zhl.nl/steun-de-natuur

Zuid-Hollands Landschap

Lekker gewandeld?

Wandel Top 10

Hou je van wandelen en kom je graag meer te weten over de natuur en de omgeving? Dan mag je de andere routes uit de Wandel Top 10 van het Zuid-Hollands Landschap niet missen! Zie voor meer informatie www.zhl.nl/wandel-top-10.

*Volg het
Zuid-Hollands
Landschap!*

Zuid-Hollands Landschap